

is paid to the search of effective approaches and effective solutions for the application of STEM-learning innovative technologies that contribute to the formation of a value system of knowledge and students' skills, and the development of their potential and creative possibilities.

Key words: STEM-education, integrated learning, interpersonal relations.

УДК 373.5:81'243

Груненко Д. Ю.*

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті розглянуто та проаналізовано поняття лінгвістичної компетенції в працях зарубіжних учених, зокрема Савіньона та Бахмана, у матеріалах Ради Європи за 1996 та 2001 роки, а також у російських лінгвістів, зокрема А. Гончарової, Г. Кретиніної, К. Ірісханової та Г. Стрелкової. У статті досліджено складники (субкомпетенції), які формують лінгвістичну компетенцію; здійснено порівняння досліджених складників лінгвістичної компетенції з тими, що представлені Програмою з іноземних мов для загальноосвітніх закладів.

Ключові слова: лінгвістична компетенція, компетенції, середня освіта, Програма з іноземних мов, середня школа.

Зі зміною освітніх стандартів і відмовою від традиційної радянської освіти дуже гостро постало питання формування компетенцій і компетентностей учнів. Воно полягає в тому, як навчити учнів використовувати набуті знання, уміння та навички на практиці та, найголовніше, як навчити учнів використовувати їх самостійно в реальному житті. Саме тому компетенція та компетентність є ключовими поняттями у визначенні професійної підготовки майбутніх спеціалістів.

Перед учителями загальноосвітніх шкіл постає питання методики навчання учнів, урахувавши зміни в системі освіти нашої країни.

Відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти з іноземної мови від 23 листопада 2011 року учні старших класів мають «спілкуватися з носіями мови у межах визначеної тематики, використовувати відповідні мовні одиниці, у тому числі типові зразки мовленнєвого етикету, прийнятого в країні, мова якої вивчається, у разі потреби доречно користуватися компенсаторними засобами», які полягають у вмінні домагатися взаєморозуміння. Компенсаторні засоби – це комплекс спеціальних мовних умінь, що характеризують рівень володіння іноземною мовою як засобом спілкування. Більше того, Міністерство освіти та науки України у програмі для загальноосвітніх навчальних закладів з іноземних мов зазначає про необхідність формування лінгвістичної компетенції.

Зважаючи на це, мета нашої статті – дослідити поняття лінгвістичної компетенції та встановити, які компетенції та компетентності входять до її складу; порівняти складники лінгвістичної компетенції, визначені вченими, із зазначеними в Програмі з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів.

Уперше термін «мовна компетенція» (або «лінгвістична компетенція» – запозичення іноземного слова *linguistic* із зарубіжної лінгвістики; далі – мовна або лінгвістична компетенція) було впроваджено американським лінгвістом Н. Хомським у середині ХХ ст. З того часу в зарубіжній та вітчизняній науці проблемі лінгвістичної компетенції присвятили свої дослідження багато вчених.

У французького вченого С. Савіньона під мовною компетенцією мається на увазі граматична компетенція – спроможність пізнавати лексичні, морфологічні, синтаксичні та фонологічні особливості мови та оперувати ними [3, с. 14].

Американський лінгвіст Л. Бахман надав докладну структуру мовної компетенції,

*© Груненко Д. Ю.

до складу якої входять такі компетенції: 1) організаційна, яка складається з *граматичної* та *текстуальної*; 2) прагматичної, яка складається з *ілокутивної* та *соціолінгвістичної* [7].

Організаційна компетенція включає здібності, пов'язані з оволодінням формальною структурою мови, які необхідні для створення або пізнання граматично правильних речень, охоплення їх пропозиційного змісту й упорядкованого поєднання в текст, тобто складається з граматичної та текстуальної компетенцій. *Грамматична* компетенція зумовлює вибір слів для висловлювань конкретних значень, їх форму та розташування у висловлюваннях для вираження пропозицій, а також їх матеріальне втілення у вигляді звуків або письмових знаків. *Текстуальна* компетенція включає знання умовностей з'єднання висловлювань у текст. *Прагматична* компетенція на відміну від організаційної пов'язана з відношеннями між особами, які використовують мову, та певним контекстом спілкування. Згідно з Л. Бахманом вона включає *ілокутивну* компетенцію, тобто знання прагматичних умов виконання необхідних функцій мови, та *соціолінгвістичну*, тобто знання відповідних соціокультурних умов використання цих функцій у заданому контексті.

Виходячи з визначення поняття «лінгвістична компетенція» та її складників, які надають зарубіжні дослідники, можна зробити висновок, що більшість дослідників сходяться в думці, що лінгвістична компетенція складається передусім із граматичної та лексичної компетенцій, сформованість яких допоможе учням оперувати ними для правильного висловлювання своїх думок.

Вивчаючи цю проблему, доцільно вивчити матеріал Ради Європи з культурного співробітництва (1996), у якому мовна компетенція розуміється як знання та спроможність використовувати формальні засоби для створення граматично правильних і значущих висловлювань у мовленні та які поділяються на *лексичну*, *граматичну*, *семантичну* та *фонологічну* компетенції [5, с. 42].

Проте в більш пізніх документах ради Європи (2001) мовна компетенція передбачає знання словникових одиниць і володіння певними формальними правилами, за допомогою яких мовні одиниці перетворюються в осмислене висловлювання. Структура мовної компетенції розширюється, додаючи до свого складу орфографічну й орфоепічну компетенції. Таким чином, усього Рада Європи виділяє такі компоненти: 1) *лексичну*; 2) *граматичну*; 3) *семантичну*; 4) *фонологічну*; 5) *орфографічну* та 6) *орфоепічну* компетенції [4].

Якщо ми зробимо порівняння запропонованих компетенцій, які складають лінгвістичну компетенцію Ради Європи та Програми для загальноосвітніх навчальних закладів з англійської мови, можна побачити, що Програма визначає лише три субкомпетенції в лінгвістичній компетенції школярів, а саме лексичну, граматичну та фонетичну. У той час Рада Європи пропонує дещо ширший та більш комплексний підхід до визначення субкомпетенцій лінгвістичної компетенції учнів.

Розглянемо детальніше, як саме вчені Ради Європи визначають кожний компонент, який складає основу мовної компетенції за 2001 рік.

Осн^ову *лексичної компетенції* в цьому документі складають знання словникового складу мови, який включає лексичні та граматичні елементи, а також здатність їх використання в мовленні.

Під *граматичною компетенцією* вчені ради Європи мають на увазі знання граматичних елементів мови та вміння використовувати їх у своєму мовленні. Для формування іншомовної граматичної компетенції учнів в документі Ради Європи передбачається засвоєння морфології та синтаксису мови, яка вивчається.

Семантична компетенція учнів у визначенні вчених Ради Європи полягає в знаннях можливих способів вираження певного значення слова та здатності використовувати ці способи вираження в процесі комунікації, тобто засвоєння лексичної, граматичної та прагматичної семантики слова.

Фонологічна компетенція визначається в документі Ради Європи як знання і вміння

сприймати / відтворювати нерідну мову.

Орфографічна компетенція передбачає знання символів, які використовуються при створенні письмового тексту, а також уміння розпізнавати їх і зображати на письмі.

Орфоепічна компетенція визначається як уміння правильно прочитати слово за його графічною формою. Її розвиток необхідний для того, щоб учні були спроможні прочитати вголос підготовлений текст або промовити слово, яке вони зустрічали тільки в письмовому тексті [4, с. 104-112].

Розглянувши визначення поняття лінгвістичної компетенції та її складників зарубіжними лінгвістами, звернемося до російських учених. Так, А. Шукін визначає мовну компетенцію як здатність тих, хто навчається, використовувати слова, їх форми, синтаксичні структури відповідно до норм літературної норми, використовувати її синонімічні засоби для успішної мовленнєвої діяльності [6].

Н. Гончарова та Г. Кретиніна визначають взаємопов'язані компоненти лінгвістичної компетенції, яка при співвідношенні з рівнями мовної системи включає в себе фонетично-фонологічну, лексико-граматичну, дискурсивну компетенції. Вищезазначене ствердження надає засади для авторів статті наділити лінгвістичну компетенцію інтегративними властивостями та розглядати це явище як спроможність учнів співвідносити мовні засоби з цілями, сферами, ситуаціями, умовами мовного спілкування [1, с. 37].

На думку К. Ірісханової та Г. Стрелкової, зміст мовної компетенції в процесі навчання іноземних мов і культур складають такі компоненти:

- знання фонологічних, лексичних, граматичних явищ і закономірностей мови, яка вивчається, як системи, включаючи когнітивну організацію та способи зберігання знань про мовні явища у свідомості індивіда (наприклад, асоціативні, парадигматичні й інші види зв'язків мовних явищ);
- знання літературної норми мови, яка вивчається, та вміння застосовувати ці знання в комунікативній та професійній діяльності;
- мовні характеристики видів дискурсу (усний та письмовий дискурс, підготовлене та не підготовлене мовлення, офіційне та неофіційне мовлення);
- основні мовні форми висловлювань – оповідання, опис, монолог, діалог [2].

Таким чином, із вищезазначеного можна зробити висновок, що вітчизняні вчені постулюють: важливими компонентами лінгвістичної компетенції є не лише граматичні, фонологічні й лексичні, а й знання літературної норми, дискурсу, мовні форми висловлювань.

Спираючись на характеристику кожного компоненту лінгвістичної компетенції Радою Європи та аналізу визначення змісту поняття лінгвістичної компетенції учнів загальноосвітніх шкіл у процесі вивчення іноземної мови, можна дійти висновку, що зарубіжні та вітчизняні вчені (навіть у так званих класичних працях – Бахман, Савіньон) надають більше складників лінгвістичної компетенції, аніж Програма з іноземних мов для загальноосвітніх закладів, у якій представлено лише три складові, а саме лексичну, граматичну та фонологічну.

Ця стаття не розкриває в повному обсязі зазначену тему, а тому розгляд лінгвістичної компетенції учнів загальноосвітніх закладів може стати предметом подальшого наукового пошуку.

Література:

1. Гончарова Н. А. Принципы развития иноязычной лингвистической компетенции студентов-филологов (на материале национальных вариантов английского языка) / Н. А. Гончарова // Вестн. Челябинского гос. пед. ун-та. – 2009. – № 2. – С. 32-39.
2. Ирисханова К. М. «Языковой портфель» для нефилологов как средство развития автономии студента / К. М. Ирисханова // Автономность в практике обучения ИЯ и культурам. – М. : МГЛУ, 2001. – С. 125-143.

3. Михалкина И. В. Коммуникативное и языковое содержание обучения профессиональному общению специалистов в области внешнеэкономических связей : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Михалкина Ирина Владимировна. – М., 1994. – 179 с.
4. Общеввропейские компетенции владения иностранным языком: изучение, обучение, оценка // Департамент по языковой политике. Страсбург, 2001. – Перевод под общ. ред. проф. К. М. Ирисхановой. – М. : МГЛУ, 2005. – 248 с.
5. Современные языки: изучение, преподавание, оценка. «Общеввропейские компетенции владения иностранным языком» // Проект 2. Совет по культурному сотрудничеству; Комитет по образованию. – Страсбург, 1996. – 145 с.
6. Шукин А. Н. Лингводидактический энциклопедический словарь / А. Н. Шукин. – М. : Астрель, 2007. – 743 с.
7. Bachman L. F. Fundamental Considerations in Language Testing / L. F. Bachman. – Oxford : Oxford University Press, 1990. – 408 p.

Груненко Д. Ю.

ОПРЕДЕЛЕНИЯ ПОНЯТИЯ ЛИНГВИСТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ УЧЕНИКОВ
ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

В статье рассмотрено и проанализировано понятие лингвистической компетенции в работах зарубежных ученых, а именно Савиньона та Бахмана, в материалах Совета Европы за 1996 та 2001 роки, а также у российских лингвистов, а именно Н. Гончаровой, Г. Кретицина, К. Ирисхановой и Г. Стрелковой. В статье были исследованы составляющие (субкомпетенции), формирующие лингвистическую компетенцию; установлено соответствие исследованных составляющих лингвистической компетенции с теми, которые представлены Программой по иностранным языкам для общеобразовательных учреждений.

Ключевые слова: лингвистическая компетенция, компетенции, среднее образование, Программа по иностранным языкам, средняя школа.

Hrunenko D. Iu.

THE DETERMINATION OF THE CONCEPT OF THE LINGUISTIC COMPETENCY
OF STUDENTS OF THE SECONDARY SCHOOLS DURING THE PROCESS
OF LEARNING THE FOREIGN LANGUAGE

The article deals with and analyses the concept of linguistic competence in the works of foreign, in particular in works of Savinion and Bachman, and in materials of Council of Europe, in particular in those of year 1996 and 2001, and national linguists. The components that form the linguistic competence (subcompetencies) are studied in the works of foreign and national authors and in the works of Council of Europe, in particular in those of year 1996 and 2001. The conformity of studied elements of linguistic competence is compared to ones presented by the Program of Foreign Languages for the secondary education institutions.

The article deals with the problem of identification of how foreign and national linguists and scientists understand the meaning of the concept of linguistic competency of students of secondary schools during the process of learning the foreign language.

The aim of the work consists in studying of different points of view on the problem revealed in the article and in summarizing the key points of how the concept of linguistic competency of students of secondary schools during the process of learning the foreign language is revealed in the works of scientists.

The following conclusions are drawn to distinguish the point of view on the linguistic competency of students of secondary schools during the process of learning the foreign language of foreign and national linguists due to the fact that foreign linguists reveal the topic broader than the national linguists.

Key words: linguistic competence, competence, secondary education, Program of Foreign Languages, secondary school.

Рецензент: Слюсаренко Н.В.